

אחטא ואשוב: לימוד ליום כיפור בכפר בלום תשע"ח מצורף- מהלך הלימוד ובנוסף- דף הלימוד לחלוקה

רינה לבנון

רקע ליום הכיפורים:

- יום הכיפורים הוא יום מיוחד ביותר כבר **במקרא**, **נקרא בויקרא כ"ג**: שהרי הוא מזכר כיום בו עלינו לכפר (בארמית- לכפר משמעו לנקות, כפ"ר- מחייה או כיסוי, כפורת- כיסוי ארון הברית, "וכפרת בכופר"- כיסוי תיבת נוח בזפת). הציווי "ועיניתם את נפשותיכם" מרמז כבר במקרא על הצום הנהוג עד היום- מצווה עלינו להתענות בכדי לכפר- לנקות- את החטאים שצברנו במהלך השנה.
- **במקרא** (ויקרא ט"ז, פרשת "אחרי מות" שנקראת מחר בבית הכנסת), ולאחר מכן במשנה ובתלמוד, מתואר במפורט **הטקס אותו מבצע הכהן הגדול, אחת לשנה, ביום הכיפורים**. הראשון לבצע את הטקס הוא אהרון הכהן, באוהל מועד, ולאחריו ביצעו אותו בניו ובני בניו- כהני בית המקדש. ביום הכיפורים, אחת לשנה, נכנס הכהן הגדול, בבגדים מיוחדים, אל קודש הקודשים, מקטיר קטורת, ומבצע טקס מיוחד, עם שני שעירים (תיישים, זכרי העז) בו שער אחד מוקרב על המזבח (חטאת- לכפר על חטאינו) ושער שני נשלח אל המדבר, לעזאזל, לאחר שהכהן הגדול סומך עליו את ידיו ומתוודה על חטאי העם. המשנה והתלמוד מתארים בפרוטרוט את מסעו של השעיר במדבר, עד שהוא נדחף מראש הצוק ע"י מלווהו. אל קרניו קשרו "לשון של זהורית"- חוט צמר צבוע אדום, שחציו נשאר באולם בית המקדש. אם הצליח השעיר ונעשה הדבר כהלכתו, הייתה לשון הזהורית התלויה באולם מלבינה ובכך מסמנת ליושבי ירושלים כי חטאיהם נמחלו.
- **לאחר חורבן בית המקדש, בשנת 70 לספירה**, לא נערך יותר טקס הכפרה ע"י הכהן הגדול בבית המקדש. (מעניין לראות כי מסכת שלמה בתלמוד הבבלי, מסכת יומא, נכתבת ברובה לאחר שהטקסים שהיא מתארת- טקסי יום הכיפורים בבית המקדש- כבר לא מתקיימים יותר. **טקסים מדומיינים בהיכל הקיים רק בזיכרון ובדמיון**). מרכז הכובד עובר אל התהליך האישי- הצום והתשובה. **רובה המכריע של מסכת יומא**, על אף שנכתבה כנראה לאחר חורבן הבית, עוסק בטקס יום הכיפורים המתבצע בבית המקדש, בקודש הקודשים, אחת לשנה, ע"י הכהן הגדול. **רק הפסקה האחרונה במסכת המשנאית (ובעקבותיה סוף הפרק השמיני והאחרון במסכת התלמודית)- עוברת אל האחריות האנושית, ובתוך כך מגלה גם לפתע את קיומם ומשמעם של חטאים שבין אדם לחברו. אנחנו נתחיל במקום בו המשנה מסיימת, ונחקור, דרכה, את היחסים שבין אדם לחברו, ואת טבעה של הסליחה.**
- נכנס פה תוכן חדש- שיום הכיפורים אינו מכפר על מי שחוטא בידיעה ובכוונה, וחושב שיום הכיפורים ינקה אותו/ה כל פעם מחדש, (למרות שכבר בישיעהו, במקרא, ברור כי הצום לבדו אינו שווה כלום אם הוא לא מלווה בחמלה ובדאגה ממשית לחלשים- 'הלוא פרוס לרעב לחמך'), וכן- שעברות שבין אדם לחברו- לא ניתן לכפר עליהן באמצעות פרקטיקות יום הכיפורים (קורבנות בתחילה ואח"כ עם חורבן הבית, צום ותפילה)- אלא יש לכפר עליהם בדרך אחרת. וכאן מתחילה דרך התשובה.
- **נקרא את המשנה החותמת את מסכת יומא- ח', ט' (פשט, רמז, דרש וסוד).**
- מה משמעות: עד שירצה את חברו? למה הכוונה? כיצד אנחנו מרצים את חברינו?
- **נראה כיצד התלמוד, במסכת יומא, מרחיב ומפרש זאת** (כנראה ש"עד שירצה" קשה גם לחז"ל, ולכן הם מנסים לפרשו בדרכם, ע"י הבאת רמזים ממקומות בעלי הקשר דומה בתורה). **רבי יצחק קובע כי כל המקניט את חברו חייב לפייסו. אם בממון- כלומר חייב לו כסף, או חטא לו בכסף (לא שילם תשלום, הלין את שכרו)- לפתוח את כף (=פיסת) ידו ולתת לו כסף, ואם בדברים- לשלוח אליו שליחים (=רעים) לפייס אותו. רבי יוסי בן חנינא מוסיף: על פי בקשת הסליחה של אחי יוסף ממנו, אחרי מותו של יעקב (להסביר מהו רמז)- כאשר הם חוששים שינהג עמם כפי שנהגו עמו כאשר זרקו אותו לבור)- ומכאן הוא דורש 3 פעמים- עפ"י שלוש הפעמים בהם מופיעה המילה "נא" בפסוק.**
- **מדוע רק שלוש פעמים? מה האחריות של זה המבקשים ממנו סליחה? מה דעתכם על הנוהגים האלו? מוגזמים? מגוחכים? חשובים? האם אנחנו יכולים לקבל מהם השראה היום? כיצד?**

- כלומר אם אנחנו מבקשות לשאוב מכך השראה, עלינו, כחילונים וחילוניות, לבקש בעשרת הימים האלו סליחה, בדיבור ובמעשה, מכל מי שפגענו בו. התנצלות קיומית שכזאת.
- **האם זה מקובל בציבוריות היהודית-ישראלית? בקהילה שלנו? מתי בפעם האחרונה ביקשתן/ביקשו מכן/ם סליחה?**
- נקרא כמה אגדות תלמודיות על בקשת סליחה, המופיעות בהמשך העמוד.
- על האישים: **זלדה** (1914-1984), **רבי יצחק**- יש תנא ויש אמורא בשם זה, כאן כנראה הכוונה לתנא (?) (טעון בדיקה), **רבי יוסי בר חנינא**- אמורא ארץ ישראלי, תלמידו של רבי יוחנן (היפה), עמיתו של ריש לקיש, **רבי ירמיה**- אמורא ארץ ישראלי. נולד בבבל. תלמידו של ר' זירא. למד מעט אצל ר' יוחנן ואחכ אצל תלמידיו, **ר אבא**- אמורא בבלי בדור השלישי, עלה לא"י. למד אצל תלמידי ר' יוחנן, **רב**- מכונה גם אבא אריכא (בשל קומתו הגבוהה, או בגלל שהאריך ימים), מראשוני אמוראי בבלי, למד אצל ר' יהודה הנשיא ור' חייא, עבר לבבל, הקים את ישיבת סורא הבבלית. **רב הונא**- מגדולי אמוראי בבלי בדור השני. תלמידו של רב. לאחר פטירתו ירש את מקומו כראש ישיבת סורא. **ר' זירא**- מתלמידי רב הונא. נולד בבלי ועלה לא"י.
- **מארשה פאלק**: נולדה ב 1946 בארה"ב- משוררת, כותבת תפילות ומתרגמת שירה מעברית ויידיש לאנגלית. **רבקה מרים** : ילידת 1952. סופרת, משוררת וציירת.
- נסכם. האם נוכל לקחת משהו מהאגדות האלו אל חיינו?
- עד כמה אפשר לאמץ את ערך הסליחה לחיינו? האם זה בכלל ריאלי?
- נחתום בשיר.

מצורף בדף הבא- דף הלימוד לחלוקה

"אחטא ואשוב"

לימוד ליום הכיפורים בכפר-בלום, תשע"ח

בְּעָרְב יוֹם הַכִּפּוּרִים

הַפְּלִגְנוּ

מִנְסִיוֹנוֹת שְׁתַּמּוּ אֶל נְסִיוֹנוֹת שְׁהַחֲלוּ.

עָרַב יוֹם הַכִּפּוּרִים הִיָּה לָנוּ

רֵאשִׁית הַזְּמַן

בְּדַמְמַת אֵי שְׁהָאִיר

יָם

בְּנֵרוֹת

(זלדה)

*****

הַאֹמֵר, אַחְטָא וְאָשׁוּב, אַחְטָא וְאָשׁוּב, אֵין מְסַפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. אַחְטָא וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. עֲבֵרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם, יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. עֲבֵרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחֶבְרוֹ, אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, עַד שְׁיִרְצֶה אֶת חֶבְרוֹ [...].

משנה, מסכת יומא, ח', ט'

*****

עברות שבין אדם למקום וכו'... [...] אמר רבי יצחק: כל המקניט את חברו, אפילו בדברים, צריך לפייסו [...]

אם ממון יש בידך - התר לו פיסת (=כף) יד

ואם לאו - הרבה עליו רעים (=שליחים). [...]

ואמר רבי יוסי בר חנינא: 'כל המבקש מטו (סליחה) מחברו אל יבקש ממנו יותר משלוש פעמים שנאמר: "אנא שא נא... ועתה שא נא"' (בראשית נ', י"ז).

ואם מת: מביא עשרה בני אדם, ומעמידן על קברו, ואומר: 'חטאתי לה' אלוהי ישראל ולפלוני שחבלתי בו.'

תלמוד בבלי, מסכת יומא, פ"ז ע"א

רבי ירמיה, היה לו סכסוך עם רבי אבא. [רש"י - רבי אבא היה לו להתרעם על רבי ירמיה]

הלך וישב על מפתן ביתו של רבי אבא.

כאשר שפכה שפחתו של רבי אבא את מי השופכין, הם נשפכו על ראשו.

קרא על עצמו: "מאשפות ירים אביון" (תהילים קי"ג, ז')

שמע רבי אבא, יצא לקראתו, ואמר לו: "עתה עלי לפייס אותך, שנאמר: 'לך, התרפס ורהב רעך'

(משלי, ו', ג') [פירוש רש"י למשלי: 'רהב רעך' = הרבה עליו רעים].

מתורגם ומעובד מתוך התלמוד בבלי, מסכת יומא, פ"ז ע"א

- פשט: ספרו את הסיפור במילים שלכן.
- מה קרה לר' ירמיה? כיצד לדעתכן הרגיש?
- וכיצד הגיב לכך ר' אבא?
- מה דעתכן על תגובתו?
- מה קרה לדעתכן בהמשך הסיפור? מי התנצל בפני מי?
- האם נתקלתן במקרה דומה בחיים שלכן?

רבי זירא, כאשר היה לו סכסוך עם אדם, היה חולף ועובר לפניו שוב ושוב כדי שיוכל ההוא לבוא ולהוציא הדבר מליבו [רש"י: אולי יבקש ממנו מחילה וימחול לו [ר' זירא]].

(שם, שם).

- פשט: ספרו את הסיפור במילים שלכן
- מה דעתכן על התנהגותו של ר' זירא? האם הוא מתנהג כ'צדיק', או נראה דווקא קטנוני?
- כיצד אנחנו מרגישות כאשר אנחנו חולפות על פניו של מישהו שאנחנו כועסות עליו או שכועס עלינו?

לרב היה סכסוך עם טבח אחד. לא בא (=הטבח) לפניו. בערב יום כיפור אמר הוא (=רב): "אלך אני ואפיס אותו". בדרכו פגש אותו רב הונא, אמר לו: "להיכן הולך אדוני?" אמר לו: "לפייס פלוני".

אמר: "הולך אבא (=רב, שנקרא גם רבי אבא אריכא) להרוג נפש". הלך ועמד אצלו. (=רב אצל הטבח).

היה יושב ומבקע ראש של בהמה. הרים עיניו וראה אותו. אמר לו: "אבא אתה? לך! אין לי דבר איתך".

עוד הוא מבקע את הראש, נשמטה עצם והכתה אותו בגרונו והרגה אותו.

(שם, שם).

- פשט: ספרו את הסיפור במילים שלכן.
- מדוע הלך רב אל הטבח? מה הייתה כוונתו לדעתכן? מה קיווה להשיג?
- מדוע טוען רבי הונא שהוא עומד להרוג אדם?
- מי אשם במותו של הטבח לדעתכן?
- האם נכון לדעתכן לנהוג כרב וכר' זירא, ולבוא בפני מי שאנו חושבות שצריך לבקש מאיתנו סליחה?
- כיצד עלינו לנהוג כאשר מבקשים מאיתנו סליחה?
- שתפו בסיפור בו ביקשתן/ם סליחה- או ביקשו מכן/ם (ללא פרטים מזהים...). איך הרגשתן/ם בעת המעשה? ולאחריו?

פתח לנו שער בעת נעילת שער, כי פנה יום.
היום יפנה, השמש יבוא ויפנה, נבואה שעריך.
(מתוך תפילת נעילה)

בעת נעילתו,
כי פנה היום.
היום יפנה.
השמש יבוא ויפנה
וקול דממה דקה
ימלא את האוויר-
קולו של הלב הנשבר
קולו של הלב הנפתח.

מארשה פאלק, שעת נעילה

סליחות/ לאה גולדברג

באת אלי את עיני לפקח
וגופך לי מבט וחלון וראי
באת כלילה הבא אל האח
להראות לו בחשף את כל הדברים
ולמדתי שם לכל ריס וצפרן
ולכל שעה בבשר החשוף
ורחם ילדות ריח דבק וארן
הוא ניחוח לילו של הגוף
של הגוף.

אם היו ענויים הם הפליגו אליך
מפרשי הלבן אל האפק שלך
תנני ללכת הו תנני ללכת
לכרע על חוף הסליחה

על דעת המקום ועל דעת הקהל/ רבקה מרים

על דעת המקום ועל דעת הקהל
על דעת רקיע שמתחת, על דעת רקיע שמעל
מתוך זכרון החריקה של השער שנונעל
מתוך זכרון שפתי הילד הפשוקות כששאל -
אנו מתירים לשתק כאן את זו התפלה
לנצר פינו מתאפק, לבלי הוצא עוד מלה
לדם ברחמים וברצון ובמזרא ובדחילה לעטות לשוננו
ביבש לבן
כתכריך צח
וכמו בגד כלה
שתבנה דומיתנו קפוצה וברה ואבנית
ועזה ועומדת, כעיר בנויה על תלה
עד שעת הנעילה.